

Öğrenme Stratejileri ve Öğretimi

Learning Strategies and Teaching of Them

Meliha Aslam ORKUN*, Ayşe BAYIRLI†

Geliş Tarihi: 22.05.2019 ✪ Kabul Tarihi: 30.06.2019 ✪ Yayın Tarihi: 01.07.2019

Özet

Eğitim alanında yaşanan gelişmeler, bilgilerin olduğu gibi aktarılmasına dayalı eğitim uygulamalarının güncelliğini yitirmesine neden olmuş; bilgiye ulaşma, öğrenmeyi öğrenme, öğrenilenleri gerekli durumlarda kullanabilme becerileri ile donanmış bireylere olan gereksinimi artırmıştır. Dolayısıyla eğitim programları, öğrenciyi merkeze alan yeni yaklaşımlar çerçevesinde yenilenmeye başlamıştır. Öğrenenlerin merkeze alındığı bu anlayışlarla birlikte, öğrenenin bireysel özellikleri araştırmalarda ilgi odağı haline gelmiştir. Özellikle, eğitim alanında görülen değişme ve yenileşme öğretme-öğrenme sürecinde daha çok ön plana çıkmıştır. Öğrencilerin öğrenme sürecinde daha etkin olmaları üzerinde önemle durulan noktalardan birisidir. Öğrencilerin kendilerini yönlendirebilmeleri ve öğrenme becerilerine sahip olmaları, bilgi çağına ayak uydurabilmeleri için gereklidir. Bu durum öğrenmenin gerçekleştirilmesinde bireylerin kendi öğrenme stil ve stratejilerinin farkında olmalarına vurgu yapmaktadır. Öğrencilerin öğrenme stil ve stratejilerini bilmesi, öğrenme güçlüklerini yenme ve bağımsız öğrenme becerilerini desteklemesi açısından önemlidir. Çünkü kendi öğrenme stiline farkında olan öğrenci öğrenmek için neye ihtiyacı olduğunu, öğrenmek için nasıl bir yol izlemesi gerektiğini bilir. Bu makalede, eğitim-öğretim sürecinin öğrenme stratejilerinin neler olduğu ve bu konuda yapılan araştırmaların sonuçları incelenmiş, öğrenme stratejilerinin öğretim sürecine yansımaları tartışılmıştır. Ayrıca bu stratejilerin öğretimi de ayrı bir başlık altında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğrenme, Öğrenme Stratejileri, Öğrenme Stratejilerinin Öğretimi

Abstract

Developments in the field of education have led to the loss of timeliness of educational practices based on the transfer of information as is; increased the need for individuals equipped with the skills of accessing information, learning to learn, and using what is learned when necessary. Therefore, the educational programs have started to be renewed within the framework of new approaches that center the student. Together with these insights, the learner's individual characteristics have become the focus of interest in research. In particular, the change and innovation seen in the field of education has become more prominent in the teaching-learning process. Students' being more active in the learning process is one of the important points. It is necessary for students to be able to orient themselves and have learning skills in order to keep up with the information age. This emphasizes that individuals are aware of their own learning styles and strategies in the realization of learning. It is important for students to know their learning styles and strategies, to overcome learning difficulties and to support independent learning skills. Because the student who is aware of his own learning style

*Öğretmen, Kıbrıs Milli Eğitim Bakanlığı, meliha.83aslam@gmail.com

† Öğretmen, Kıbrıs Milli Eğitim Bakanlığı, fatosbyrbayirli@gmail.com

knows what he needs to learn, how to follow the path to learn In this article, the learning strategies of the teaching-learning process and the results of the researches are examined and the reflections of learning strategies on the teaching process are discussed. In addition, the teaching of these strategies has been examined under a separate heading..

Keywords: Learning, Learning Strategies, Teaching of Learning Strategies

Giriş

Öğrenme ve öğrenmenin nasıl gerçekleştiği ilk çağ filozoflarından günümüze kadar araştırmalarla gelen bir olgudur. Ancak modern anlamda öğrenmenin nasıl gerçekleştiği davranışçı ve bilişsel kuramcılar tarafından açıklanmaktadır. Davranışçı kurama göre öğrenme, bireyin yaşantı sonucu davranışlarında meydana gelen nispeten kalıcı değişikliklerdir (İlhan, 2011, s.225). Bilişsel psikolojinin gelişimiyle öğrenmenin daha karmaşık ve kapsamlı olduğu iddia edilmiş ve bilişselciler öğrenmeyi; bireyin bilgiyi işleme sürecinde aktif ve özerk olduğu, bilgiyi doğrudan çevrenin verdiği gibi değil, kendi içsel süreçlerinden geçirerek kazandığı bir olgu olarak tanımlamışlardır (Weinstein ve diğerleri, 1979; akt. İlhan, 2011).

Öğrenme kavramının tanımı ve kapsamı çağımız bilgi sistemlerinin sürekli değişen ve kendini yenileyen dinamiğinin gereği olarak yeni bir anlayışla ele alınmak zorundadır. Bu anlayışın önemli bir boyutu, öğrenme sürecinde öğrencilerin kendilerini yönlendirebilmeleri ve bu yönde özerk ve bağımsız öğrenme becerileri kazanmalarınıdır. Başka bir deyişle hayat boyu öğrenme çağımızın bir gereğidir ve bunun gerçekleşmesi için öğrencilerin taktik, beceri ve bilişsel araç donanımına sahip olmaları gerekmektedir. Bu yeni anlayış bireyi ve dolayısıyla öğrenciyi, daha bütüncül bir anlayışla ele almakta ve süreç yönelimli neden ve nasıl soruları, ne sorusuna göre daha çok geçerlilik kazanmaktadır (Somuncuoğlu ve Yıldırım, 1998).

Öğrenme günümüzde en temel ve önemli olgulardan birisidir. Bu doğrultuda öğrenmenin nasıl gerçekleştiği ile ilgili birçok araştırma yapılmış ve öğrenme ile ilgili kuramlar önerilmiştir. Öğrenmenin hangi koşullar altında oluşacağını ya da oluşmayacağını öğrenme kuramları betimlemekte ya da açıklamaktadır (Senemoğlu, 2013). Öğrenme, deneyimin bir kişinin bilgi ya da davranışında meydana getirdiği kalıcı değişimle ortaya çıkar (Hoy ve Miskel, 2010). Öğrenme bilişsel, duyuşsal ve devinişsel, sosyal ve sezgisel olmak üzere farklı biçimlerde gerçekleşebilir. Bilişsel öğrenme bilgi, kavrama, düşünsel yetiler, kavram, ilke, kuram, kanun ve problem çözme ile ilişkili öğrenmeleri kapsarken, Duyuşsal öğrenmede tutum, algı, istek ve inanç gibi değerleri içermektedir. Devinişsel öğrenmede bireyin kinestetik becerilerini ön plana çıkaran koşma, yüzme, yazma, okuma, tenis oynama, konuşma gibi bedensel öğrenmeler yer almaktadır. Sosyal öğrenmelerde ise gözlemlere dayalı taklit etme ve model alarak öğrenme söz konusudur (Duman, 2004).

Bir davranışın öğrenme olarak kabul edilmesi için şu özelliklere sahip olması beklenmektedir.

1. Davranışın gözlenebilir olması
2. Öğrenilen davranışın süreklilik göstermesi
3. Davranışın yaşantı ve deneyimler yoluyla elde edilmesi

4. Davranıştaki değişimin yorgunluk, hastalık, ilaç alma vb. etkenlerle geçici bir biçimde meydana gelmemesi
5. Davranışın sadece büyümeye dayalı gerçekleşmemesi (Senemoğlu, 2013).

Öğrenme ile ilgili bu kavramları incelediğimizde, öğrenmenin öğrenenin davranışının değişmesi ile sonuçlandığı, meydana gelen değişikliğin bireyde kalıcı olduğu, diğer bir ifade ile refleks ya da yorgun olma ve ilaç alma durumlarına bağlı olmadığı, bireyin çevresiyle kurduğu etkileşim sonucu oluştuğu anlaşılmaktadır.

Yöntem

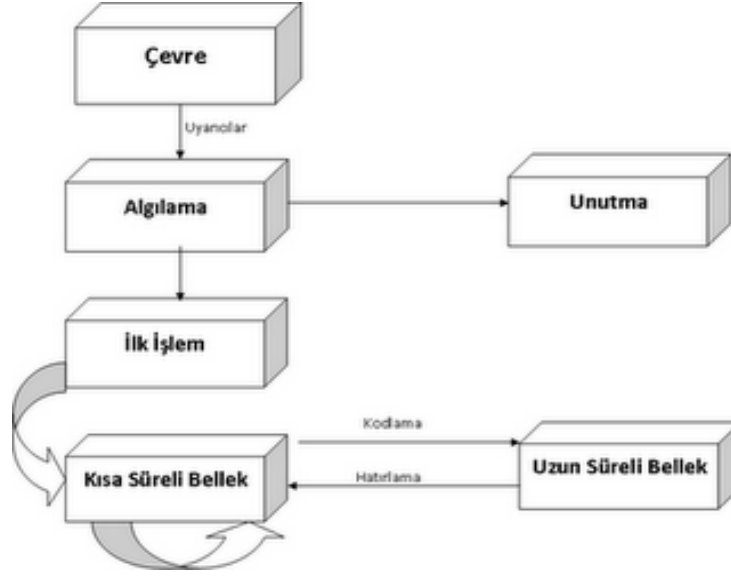
Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden, doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, s. 187). Veriler toplanırken, öğrenme stratejileri ile ilgili kitap, dergi, makale, köşe yazısı, resmi belge ve rapor gibi basılı ve internet kaynaklarından yararlanılmıştır. Elde edilen veriler temalar halinde sunulan başlıklar altında raporlaştırılmıştır.

Öğrenme stratejileri

Strateji kelimesi köken olarak askeri bir terim olup, askeri alanlarda yapılan planlara denilmektedir (Schmeck, 1988). Genel olarak strateji kelimesi, bir hedefe ulaşmak için izlenen yol ya da bir planın uygulamaya konulması olarak tanımlanmaktadır (Açıkgöz, 2000). Bilişsel psikoloji açısından strateji kavramı ise bireyin bir göreve yaklaşımını, akademik ya da sosyal bir problem ile özerk olarak nasıl baş edebildiğini tanımlamak için kullanılmaktadır (Lenz, 1992). Strateji kelimesinin söz konusu bağlamdaki kullanımı olan öğrenme stratejileri ise bir bireyin ya da öğrenenin öğrenme sürecinde uğraştığı düşünce, davranışlar ve öğrenmeyi gerçekleştirmek için kullandığı planlar olarak tanımlanmaktadır (Yüksel ve Koşar, 2001).

Öğrenme stratejileri bilişsel psikolojide yer alan bilgiyi işleme modelindeki temel ilkelere dayalı olarak bilişsel işlemi kolaylaştıracak ya da aktif konuma getirecek araçlar ya da teknikler olarak işlev görmektedir (Somuncuoğlu ve Yıldırım, 1998).

Aşağıda verilen (Şekil 1.) bu modele göre çevreden gelen uyarıcılar alıcı tarafından beş duyu organı aracılığıyla algılanır ve duyu kayıtları (ilk işlem) aracılığıyla kısa süreli belleğe iletilir. Ancak kısa süreli belleğin kapasitesi sınırlıdır. Bireyler kodlamalar ve hatırlatmalar aracılığıyla kısa süreli bellekte yer alan bilgileri kalıcı bellek olan uzun süreli belleğe aktarırlar.

Şekil 1. Bilgiyi İşleme Modeli (Çetin, 2011).

Bilişsel psikolojiye göre öğrencilerin başarıları, büyük ölçüde kendi öğrenme biçimlerinin farkında olmalarına ve kendi öğrenmelerini kontrol etme ve yönlendirmelerine bağlıdır. Bu varsayımdan yola çıkıldığında, bireylerin iyi bir öğrenci olabilmesi ve bilgiyi doğru bir şekilde kullanabilmesi için belli bir planları olmaları gerekmektedir. Eğitim psikolojisinde bu planlara öğrenme stratejileri denilmektedir (Weinstein ve Meyer, 1986; akt. Senemoğlu, 2013). Öğrenme stratejisi Sönmez'e (2008) göre öğrencinin çalışırken kendine göre öğrenmesini kolaylaştıran etkinliklerdir. Arends'e (1997) göre öğrenme stratejisi; belleğe yerleştirme ve geri getirme gibi bilişsel stratejileri ve bilişsel stratejileri yönlendirici yürütücü biliş süreçlerini kapsayan, öğrenenin öğrenmesini etkileyen, öğrenen tarafından kullanılan davranış ve düşünme süreçleridir (akt. Senemoğlu, 2013, s. 557). Subaşı'ya (2000) göre öğrenme stratejisi, öğrenmeyi gerçekleştirmek için izlenen yol, öğrencinin kendi kendine öğrenebilmesi için kullandığı işlemler ve davranışlardır. Başka bir tanıma göre Derry ve Murphy öğrenme stratejileri bireylerin belirli bir öğrenme durumuyla ilgili sahip oldukları taktiklerin bütünü olarak ön görülmektedir (1986, akt. İlhan, 2011, s.226).

Öğrenme stratejileriyle yapılan çalışmalar incelendiğinde öğrenme stratejilerinin çok çeşitli şekillerde sınıflandırıldığı görülmektedir. Senemoğlu (2013) öğrenme stratejilerini; dikkat stratejileri, kısa süreli bellekte depolamayı arttıran stratejiler, anlamlandırmayı (kodlamayı) arttıran stratejiler, geri getirmeyi arttıran stratejiler, geri getirmeyi (hatırlamayı) arttıran stratejiler ve yürütücü biliş (izleme) stratejileri başlıkları altında toplamış, yine bu stratejilerin altında alt stratejiler sunmuştur. Erdem (2005) öğrenme stratejilerini; yineleme, anlamlandırma, örgütleme, anlamayı izleme, ve duyuşsal stratejiler olarak sınıflamıştır. Levin (1986) ise öğrenme stratejilerine yönelik olarak üçlü bir sınıflama ön görmüştür. Bu stratejiler anlama, hatırlama ve uygulama stratejileridir. Levin'e (1986) göre, bilişsel stratejiler öğrencinin neyi nasıl öğrenmesi gerektiğini, üst biliş ise ne zaman ve neden öğrenilmesi gerektiğini kapsar. Üst biliş ya da biliş bilgisi bilişsel stratejilerin seçimi ve seçilen stratejilerin etkililiğinin kontrol edilmesi ile ilgilidir. İlhan (2011) ilk olarak Weinstein ve Mayer'in sınıflamasını;

tekrarlama/prova, anlamlandırma, örgütleme, anlamayı izleme, duyuşsal stratejilerini ortaya koymuş daha sonra Dansereau ve arkadaşlarına ait olan; iki başlıkta toplanmış temel ve destek stratejilerini aktarmıştır. Subaşı (2000) ve Sönmez (2008) öğrenme stratejilerini beşe ayırmıştır; dikkat, tekrar, anlamlandırma, yürütücü biliş ve duyuş stratejileri. Sınıflandırmadaki bu farklılıkların kuramsal yaklaşımlardan kaynaklandığı varsayılmaktadır. Genel olarak araştırmacılar stratejilerini bilişsel, yürütücü biliş ve duyuşsal stratejiler olarak incelemişlerdir. Bu çalışmada en yaygın kullanılan beş strateji hakkında bilgi verilmeye çalışılacaktır.

Dikkat stratejileri

Dikkat öğrencinin bir konuya ilgisini çekmesini ve çevreden gelen bilginin birey için gerekli olanlarının kısa süreli belleğe geçişini sağlayan önemli bir olgudur (Sönmez, 2008). Bu nedenle öğrencinin öğreneceği hedefe bağlı olarak, dikkatini belirginleştirmesi ve dikkatini öğreneceği hedefin üstünde yoğunlaştırması öğrenmeyi sağlamasında yardımcı olacaktır (Senemoğlu, 2013). Dikkati çekmede kullanılan stratejilerden biri, metinde yazıların altını çizmedir. Etkili bir altını çizme stratejisinin uygulanabilmesi için okunan metinde anlatılmak isteneni kavramak gerekmektedir. Metini anlayan öğrenci okunan metinde önemli düşüncelerle, önemli olmayana ayırt edebilir, böylelikle önemli olan yerlerin altını çizer. Ancak bu stratejinin alt sınıf öğrenciler için önemli bilgiyi yeterli düzeyde ayırt edemediklerinde dolayı uygun görülmemektedir (Subaşı, 2000). Altını çizme stratejisinin öğrencinin öğrenmesinde sağladığı yararları Arends (1997) iki başlık altında toplamıştır; birincisi altını çizme anahtar sözcükleri, temel düşünceleri fiziksel olarak yerleştirir, böylece gözden geçirme ve anımsama hızlı ve etkili gerçekleşir. İkincisi, altı çizilerek seçme süreci, var olan bilgiye yeni bilginin birleştirilmesine yardım eder (akt. Subaşı, 2000). Dikkati çekmede kullanılan bir başka strateji de, metnin kenarına not almaktır. Yuvarlak içine alınan bilinmeyen sözcükler, önemli bir fikri belirtmek için satırın yanına konan yıldızlar, anlaşılamayan paragrafların yanına konan soru işaretleri, benzerlik ve farklılıkları gösteren notlar ve işaretler önemli bilginin üstünde odaklanılmasını ve daha hızlı biçimde tekrar edilmesini sağlar (Senemoğlu, 2013).

Tekrar stratejileri (rehearsal strategies)

Bilgiyi işleme kuramına yer aldığı gibi kısa süreli belleğin aldığı bilgi miktarı ve bilginin burada kalış süresi bakımından bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu sınırlılıkları en aza indirmek için zihinsel tekrar ve gruplama stratejileri kullanılmaktadır (Yılmaz, 2011). Zihinsel tekrar stratejileri, birtakım formülleri tekrar etme ya da bir kaynaktaki bilgileri aynen tekrar etme gibi stratejilerden oluşmaktadır. Bunların dışında tekrar stratejileri bir metni sesli veya içinden tekrarlama, önemli yerlerin altını çizme ve özetleme şeklindedir. Özellikle bir şiirin, önemli bir sözün, ya da bir matematik formülünün öğrenilmesinde tekrarlama stratejisinden yararlanılabilir. Schunk'a göre bu strateji öğrenilen bilgiyi sistematik bir şekilde örgütleyemediğinden bilgilerin uzun süreli belleğe depolanamadığı ve anlamsal çağrışımlar kurulamayan bilginin geri çağrılmasının da zor olduğunu belirtmektedir (2004, akt. İlhan, 2011, s.229). Diğer bir deyişle tekrar stratejisi ezberlemeye dayalı olduğu için uzun süre öğrencinin hafızasında kalamamakta ve unutulmaktadır. Araştırmacılar bu stratejinin etkili olabilmesi için anlamlandırma stratejilerinin kullanılmasının faydalı olacağını belirtmektedirler.

Anlamlandırmayı artıran stratejiler (elaboration strategies)

Bilgi birimleri arasında ilişki kurarak anlamlı öğrenmeyi sağlamaya çalışan stratejilerdir. Öğrenciler bu stratejilerde öğrenmeyi amaçladıkları yeni bilgiyi, daha önce öğrendikleri ve uzun süreli belleklerinde var olan bilgilerle bütünleştirerek, zihinlerinde yeni anlamlar kurarak öğrenirler. Anlamlandırma stratejileri diğer tür stratejilere göre çok daha çeşitlidir. Soru sorma, benzetimler yapma, ana hatlar oluşturma, özetleme, not alma, ekleme, örgütleme, şematize etme (haritalama) gibi stratejiler anlamlandırma stratejileri arasındadır (Subaşı, 2000; Erdem, 2005). Anlamlandırmaya en iyi örneklerden biri; İngilizce dersinde gördüğü bir kelimeyi daha iyi öğrenmek isteyen bir öğrenci, benzetim yaparak o kelimeyi kendi dilindeki bir kelimeyle kodlamaya çalışırsa öğrenmesi daha kalıcı olur. İngilizce'de different (diferant) farklı kelimesinin Türkçede ilk çağrıştırdığı kelime fırın kelimesidir. Öğrenci mahallelerindeki fırının adını "di" koyulduğunu düşündüğünde ne kadar farklı bir fırın ismi olduğunu düşünerek "di fırın" different kelimesinin zihninde kalıcılığını arttırabilir.

Soru sorma; bireyin kendine ya da başkalarına soru sorarak düşünme stratejisini kullanması, etkili bir kodlama tekniğidir. Soru sorma okunan materyalin anlaşılmasına yardım eder. Ayrıca kendi kendine soru sorması bireyin sorun çözme becerisini geliştirir (Sönmez, 2008).

Benzetimler yapma; öğrenilecek bilginin önceden kazanılan bilgilerle benzerliklerin kurulmasıdır. Yeni bilginin daha önceden bilinen eski bilgi kullanılarak, somut olarak açıklanmasına yardımcı olur (Erdem, 2005).

Ana hatlar oluşturma; ana hatlar oluşturmada öğrenciler değişik konu ya da düşünceleri bazı temel düşüncelerle ilişkilendirmeyi öğrenir. Genellikle kitaplarda her bölümün ilk sayfası, ana hatları gösterir. Böylece okuyucu temel başlık ve alt başlıkları inceleyerek ilişkileri gözden geçirebilir (Senemoğlu, 2013).

Özetleme; metnin ana çizgileriyle anlatılmasıdır. Özetlemede öğrenci, metindeki ana düşünceyi belirler, önemli düşüncelerle ayrıntıları ayırt eder, düşünceler arasında ilişki kurar ve onları kendi cümleleriyle anlatarak bütünleştirir. Yazılı bir materyalin özetlenmesi etkili bir öğrenme yoludur. Özetleme ile herhangi bir konunun anlaşılması ve anımsanması kolaylaşır (Erdem, 2005).

Not alma; metni ana noktalarını bölümler arasındaki ilişkileri açıklayarak, bilgileri daha anlamlı ve kullanışlı biçime dönüştürerek yazmadır. Doğru olarak not alınırsa yeni bilgi, var olan bilgiye etkili bir biçimde ilişkilendirilir ve bilginin düzenlenmesine yardımcı olur. Bununla beraber birçok öğrenci metnin altını çizmede olduğu gibi iyi not alamaz. Bazı öğrenciler öğretmenin söylediği her şeyi yazarlar. Bu tür öğrencilerin önemli düşünceleri bulmada ve amaca uygun tanımlamada güçlükleri vardır. Öğretmenin anlattığı her şeyi yazmaya kalkan öğrenci, not almayı bilmiyordur. Ayrıca bir konuşmacı ortalama dakikada yaklaşık 125 sözcük kullanarak konuşur. Öğrenci kısaltarak yazmaya kalksa bile her söyleneni kaydetmesi olanaksızdır. Etkili not alma, bireyin kendi tümceleri ile ana düşünceleri saptama, önemli düşünce ve noktaları özetleyerek, birleştirerek bir biçim oluşturmaktır (Subaşı, 2000).

Ekleme stratejisi; mevcut bilgi ile yeni bilgiler arasında ilişkiler kurulmasını sağlar. Bu süreçle yeni bilgi daha anlamlı hale gelerek, kodlama kolaylaşır ve daha belirleyici olur. Ekleme stratejileri, yeni bilginin kısa süreli bellekten uzun süreli belleğe, bilinenle yeni bilgi arasında ilişki kurularak ve birlik yaratarak geçişine de

olanak sağlar. Örneğin; bir telefon numarasını anlamlı bir tarihle, birisinin yaş günü ile ilişkilendirmek, telefon numarasını anlamlı hale getirecek ve uzun süreli bellekte kalma olasılığı artar (Arrends 1997; akt. Subaşı, 2000).

Örgütlenme stratejileri; gruplama, terim ya da düşünceleri bir araya getirme, küçük alt parçalara bölmeyi ve önemli düşünceleri belirlemeyi ya da daha geniş bilgiden ana düşünceleri çıkarmayı içerebilir. Örgütlenme stratejisini kullanan kişi konuyu yeniden yapılandırarak düzenler ve kendisi için anlamlı hale getirir. Yeniden düzenlemede not alma, özetleme, uzamsal temsilciler oluşturma gibi teknikler kullanılır (Subaşı, 2000).

Şemalaştırma (haritalama); düşünceler arası ilişkilerin görselleştirilmesidir. Metindeki önemli düşünceler birbirleri ile ilişkilendirilir. Öğrenciler kavramsal harita oluşturmada, mantıklı kalıplara düşünceleri sıralamayı ve her bir konuda belirlenen anahtar düşünceleri ilişkilendirmeyi öğrenirler. Bilgi şemaları kimi kez aşamalı bir biçimde kimi kez de nedensel ilişkileri gösteren biçimde düzenlenir. Bilginin şemalandırılması öğrencilere çok eğlenceli gelebilir. Bilginin görselleştirilmesi, öğrencilerin yeni konuyu daha etkili öğrenmelerine ve düşünceler arası ilişkileri anlamalarına yardımcı olur (Senemoğlu, 2013).

Yürütücü biliş stratejileri

Yürütücü biliş, bireyin kendi düşünmesi, öğrenmesi, bilişsel stratejini bilmesi, bireyin kendi düşünme ve öğrenme yollarının farkında olması ve kendi öğrenmesini düzenleyebilme yetisidir (Senemoğlu, 2013). Araştırmacılar yürütücü bilişin iki temel öğeye sahip olduğu konusunda görüş birliği içindedir. Bu öğelerden biri, bilişe ilişkin bilgidir. Diğeri de bilişi denetim, izleme, düzenleme gibi öz düzenleme mekanizmalarıdır (Baker ve Brown, 1984; Brown, 1982; Gagne, E, 1985; 1993; Gagne, ve Drisscoll, 1988 akt. Senemoğlu, 2013). Bilişe ilişkin bilgi, bilgiyi ve anlayışı içermektedir. Öğrenen kişinin, belirli bir öğrenme durumunda kullandığı çeşitli öğrenme stratejileri ve kendi öğrenme sürecine ilişkin anlayışa sahip olmasıdır. Örneğin; görsel eğilimli bir öğrenci kavram haritaları oluşturmanın, yeni bilgiyi anlama ve anımsamada kendisi için iyi bir yol olduğunu bilir (Subaşı, 2000). Yürütücü bilişin ikinci öğesi bilişi izlemedir. Bilişi izleme, bireyin öğrenilecek durumun öğrenilmesinde en uygun stratejiyi seçme, kullanma, izleme ve değerlendirme, yeniden düzenleme yapma yeteneğidir (Senemoğlu, 2013). Örneğin İngilizce dersinde role-play yöntemini deneyen öğrencinin bu yöntemin başarılı olup olmadığı izler ve sonuçlarına göre ya stratejiyi devam ettirir ya da başka bir strateji kullanır.

Duyuşsal stratejiler

Öğrenmede duygusal ya da güdüsel nedenlerden oluşan engelleri ortadan kaldırmak için kullanılan stratejiler duyuşsal stratejiler olarak adlandırılmaktadır (Sönmez, 2008). Öğrencilerdeki dikkati toplayamama, olumsuz tutumlara sahip olma, sınav kaygısı duyma gibi engelleri duyuşsal stratejilerden yararlanarak kaldırabilmektedir. Dikkati yoğunlaştırma, olumlu tutum geliştirme, güdülenme, kaygıyı azaltma temel duyuşsal stratejilerdir (Erdem, 2005).

Öğrencilerin kendi kendilerine çalışırken, en yaygın sorunlarından biri, zihnin ya da ilginin başka yöne çekilmesidir. Dikkatin başka yöne yönelmesi genellikle çalışırken veya okurken, radyonun açılması, oda arkadaşının içeri girmesi gibi dışsal etmenlerden oluşur. Dikkatin bu tür dağılmasının önlenmesi dikkati yoğunlaştırma stratejisi

kullanılır. Bu yöntemde, öğrenciler öğrenmelerini en iyi destekleyen çevresel özellikleri belirleyip, düzenleyerek ruhsal yapılarını öğrenme için en uygun duruma getirirler. Başka bir deyişle, ortamlarını öğrenmeleri için düzenlerler. Örneğin; kütüphanede sessiz bir yer bulurlar, belirli bir yolla çalışma masasını düzenlerler. Tüm bu stratejiler dikkatte istenmeyen kesintileri en aza indirerek dikkati sürdürmede güdülse koşulların artmasını sağlar (Subaşı, 2000).

Öğrencilerin derse, okula, öğrenmeye ve öğretene karşı olumsuz tutumlara sahip olması öğrenmesini olumsuz yönde etkiler. Bu olumsuzluğun nedenleri bulunarak giderilmesi ve öğrencinin öğrenmeye karşı olumlu tutumlar kazandırılması olumlu tutum geliştirmenin temel amacıdır. Öğrenmeyi öğrenen öğrenciler öğrenilecek konunun kendilerine ne derece uygun olduğunu belirlemede oldukça beceriklidirler. Bu bilgi bana uyuyor mu? Bu benim için önemli mi? ya da ne kadar önemli? gibi sorularla öğrenciler kendi kendilerini konuya güdülemiş olurlar. Güdülenmiş öğrenci, öğrenme sorumluluğu taşır, öğrenmekten zevk alır, öğrenmeyi gerçekleştirmek için sürekli çaba gösterir (Erdem, 2005).

Kaygı, güçlü istek yada dürtünün amaca ulaşmasını engelleyen tedirgin edici durumdur. Kaygı en çok derslerde ve sınavlarda başarılı olamama durumuyla ilgili olarak görülür. Aşırı kaygı düzenli çalışarak, başarı elde ederek ve özgüven geliştirilerek giderilebilir. (Özer, 1998; akt. Erdem, 2005). Güven, öğrenmede çaba harcama ve amaca ulaşmada bireyin inançlarından ortaya çıkar. Olumlu öz-konuşmalar, güvenin sağlanması ve sürmesinde etkili olabilir. Güveni olumsuz etkileyen etmenler ise gerginlik, test kaygısı, verilen görevi iyi yapamama korkusu olabilir (Subaşı, 2000).

Öğrenme stratejilerinin öğretimi

Öğrenme stratejileri eğer öğrenciye öğretilmez ise öğrenci bu stratejileri kullanamaz. Bu stratejilerin öğrenciye öğretilmesi gerekmektedir. Bunun da nasıl öğretileceği konusunda farklı ilkeler ortaya koyulmasına rağmen temel özellikleri benzer nitelikler taşımaktadır. Öğrenme stratejilerinin ne olduğu kadar nasıl öğrenilmesi gerektiği de önemlidir. Öğrenme sürecinde, öğrenciler kendilerini yönlendirebilmelerine ve kendi kendilerine öğrenme becerileri kazanmalarına olanak sağlayan öğrenme stratejileri genelde, okulda ve okul dışındaki yaşantılarda, deneme yanılma yoluyla ya da çevredeki bireylerin önerileriyle öğrenilmektedir (Yaşar ve Belet, 2007, s. 72). Ancak bu stratejilerin öğretmen tarafından bilinmesi ve öğrencilere öğretilmesi, öğrencilerin kendi başlarına bu stratejileri keşfetmesi ve öğrenmesinden daha ekonomiktir. Ayrıca öğrenme ortamlarının öğrenme stratejilerine uygun hale getirilmesi öğrenme sürecinin daha etkin olmasına olanak sağlamaktadır (İlhan, 2011, s. 237).

Öğrenme stratejilerinin etkili olarak kullanımı, öğrenme stratejileri hakkında bazı bilgilerin öğrenilmesini gerektirir. Senemoğlu (2013) bu bilgileri üç başlık altında toplamıştır:

- Öğrenciler öğrenme stratejilerinin türleri konusunda bilgilendirilmelidirler. Örneğin öğrenciler metnin kenarına not alma ya da özetleme gibi stratejilerin ne demek olduğunu bilmelidirler.
- İkinci olarak öğrenciler öğrenme stratejilerinin nasıl kullanılacağına dair bilgilendirme almalıdırlar. Örneğin not alma nedir? Neden her kelimenin altını

çizmemeliyiz? Nelerin altını çizmeliyiz? vb. soruların cevaplarını bulan öğrenciler, öğrenme stratejilerini etkili bir biçimde kullanabilirler.

- üçüncü olarak öğrenciler, belirli stratejileri ne zaman ve niçin kullanmaları konusunda bilgilendirilmelidirler. Örneğin ana hatlar oluşturma hangi durumda ve neden altını çizmeden daha etkili olarak öğrenmeyi sağlayabilir?

Sonuç olarak; öğrencilerin gerek örgün eğitimde derslerde başarılı olmaları, gerekse örgün eğitimden sonra yaşadığımız bilgi çağında kendilerini geliştirebilmeleri için öğrenme stratejilerinin neler olduğunu ve nasıl kullanılacağını bilmeleri gerekmektedir. Bu nedenle okullarda öğrencilere belli disiplinlerin temel kavram ve ilkeleri öğretilirken öğrenme stratejileri de öğretilmelidir. Çünkü iyi bir öğretim, öğrencilere nasıl öğreneceklerini, nasıl anımsayacaklarını, nasıl düşüneceklerini, güdülenmelerini nasıl sağlayacaklarını öğretmeyi içerir (Subaşı, 2000). Senemoğlu (2013) öğrenme stratejilerinin öğrencilere öğretilmesinde iki temel yaklaşım izlenebileceğini aktarmıştır:

- Doğrudan öğretim: Bu öğretim yaklaşımında öğrenme stratejileri, bağımsız öğretim ya da ders konularının öğretimini içerir. Bu amaçla, genellikle okullarda eğitim programlarında öğrenme stratejilerine bağımsız bir ders olarak yer verilir. Kimi okullarda da öğrenme stratejileriyle ilgili kısa süreli kurslar düzenlenir.
- Karşılıklı öğretim: Özellikle okuduğunu anlama stratejilerinin öğretiminde kullanılan bu yaklaşımda öğrenme stratejileri dersin konularıyla birlikte yeri geldikçe öğretilir. Bu öğretim yaklaşımında öğretmen sunuş yapmaktan ziyade, öğretim stratejilerinin öğretiminde model işlevi görür. Ayrıca öğretmen stratejiyle ilgili bilgiler verir ve sesli düşünerek öğrenme stratejilerinin nasıl kullanılacağını gösterir.

Bu stratejilerin öğretimine yönelik bir başka sınıflama da Özer (2004) tarafından yapılmıştır. Özer (2004), strateji öğretiminde kullanılan yaklaşımları bağımsız öğretim yaklaşımı ve bütünleştirilmiş öğretim yaklaşımı olarak iki başlık altında incelemiştir. Bağımsız öğretim yaklaşımında, öğrenme stratejileri öğrencilere derslerin öğretim programlarının dışında, özel olarak düzenlenen programlar ya da etkinlikler aracılığıyla direk olarak verilir. Bağımsız öğretim yaklaşımı ile yapılan strateji öğretimi, derslere ilişkin öğretim programlarından ayrı olmak koşuluyla derslere ek ve destek olarak gerçekleştirilmektedir. Bağımsız öğretim yaklaşımında; öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik olarak, ders dışında düzenlenen ve genellikle bir saatlik seminerler biçiminde gerçekleştirilen kısa süreli öğretim, genellikle okulun eğitim programındaki derslerin yanında bağımsız bir ders biçiminde düzenlenen uzun süreli öğretim ve bir derse ilişkin öğrenme güçlüklerinin giderilmesine yardımcı olacak ve dersten ayrı bir etkinlik olarak düzenlenen destekleyici öğretim olmak üzere üç ayrı şekilde gerçekleştirilebilir. Bütünleştirilmiş öğretim yaklaşımında ise, öğrenme stratejileri öğrencilere, derslerin öğretim programlarıyla bütünleştirilerek, onların bir parçası olarak öğretilmektedir (Özer, 2004).

Sonuç

Öğrenme sürecinde öğrenme stilleri gibi başarıya etki eden önemli bireysel farklılıklardan bir diğeri de öğrenme stratejileridir. Öğrenme stratejileri, kişinin yaşamına yön veren, öğrenmelerini yönlendiren tüm süreçleri kapsamı bakımından oldukça önemlidir. Senemoğlu (2013, s. 558) öğrenme stratejilerinin öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerini sağlayan işlemler olduğunu ve bu işlemleri bilen öğrencilerin stratejik / bağımsız öğrenenler olduklarını söylemektedir. Gerek öğrenme stilleri gerekse öğrenme stratejileri kavramı bireyin öğrenme sürecinde hangi yollarla bilgiyi aldığına, işlediğine ve hatırladığına dikkat çekmektedir.

Öğrenme stratejileri kavramı, bilişsel öğrenme kuramlarından biri olan bilgiyi işleme kuramı ile eğitim alanına kazandırılmıştır (Oral, 2003). Öğrenme esnasında gerçekleşen bilişsel süreçlerin farkında olma ve öğrenmeyi yönlendirme anlamına gelen biliş bilgisi, öğrenene neyi, nasıl öğreneceği konusunda farkındalık kazandırmakla birlikte, kendilerine uygun öğrenme stratejilerini belirleyebilme imkânı sağlar (Oral, 2003). Öğrenme stratejileri uyarıları algılama, bilgileri kısa ve uzun süreli belleğe transfer etme ve bilgileri uzun süreli bellekte işleme süreçlerini kapsamaktadır (Numanoğlu ve Şen, 2007). Öğrenenlerin öğrenme stratejilerini kullanabilme becerisi kendi öğrenme stillerinin farkında olmalarına bağlıdır (Arsal ve Özen, 2007). Çünkü kendi öğrenme stiline farkında olan öğrenci öğrenmek için neye ihtiyacı olduğunu, öğrenmek için nasıl bir yol izlemesi gerektiğini bilir. Dolayısıyla öğrenme stratejilerinin öğrenciler tarafından öğrenilmesi ve bu stratejilerin öğretimi eğitim alanında üzerinde durulması gereken önemli bir konu olmaya devam etmektedir. İleriki çalışmalarda araştırmacılara yeni öğretim stratejilerinin belirlenmesi için çalışmalarda bulunması ve bu stratejilerin sahadaki yansımalarının incelenmesi önerilebilir

Kaynaklar

- Açıkgöz, K.Ü. (2000). *Etkili öğrenme ve öğretme*. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.
- Arsal, Z. & Özen, R. (2007). Sınıf öğretmeni adaylarının öğrenme stratejileri ve öğrenme biçimi tercihlerinin incelenmesi. *AİBÜ, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (2), 151-164.
- Çetin, D. (2011). *Miller'in bilgi işlem kuramı*.
<http://dursuncetin.blogspot.com/2011/02/millerin-bilgi-islem-kurami.html>
 18.06.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Duman, B. (2004). *Öğrenme-öğretme kuramları ve süreç temelli öğretim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erdem, A. R. (2005). Öğrenmede etkili yollar: öğrenme stratejileri ve öğretimi. *İlköğretim-Online*, 4(1), 1-6, (Online): <http://ilkogretim-online.org.tr>.
- Hoy, W. K. & Miskel, C. G. (2010). Eğitim yönetimi (Çev. Edit. S. Turan). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- İlhan, T. (2011). *Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları, öğrenme stratejileri ve ilgili sınıflamalar*. Ed. Behçet Oral. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Lenz, B. K. (1992). Self-managed learning strategy systems for children and youth. *School Psychology Review*, 21(2), 211-228.

- Levin, J. R. (1986). Four cognitive principles of learning – strategy insruction. *Educational Psychologist*, 21(2), 3-17.
- Numanoğlu, G. & Şen, B. (2007). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğrencilerinin öğrenme stilleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*. 8(2), 129-148.
- Oral, B. (2003). Ortaöğretim öğrencilerinin öğrenme stillerinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 35, 418-435.
- Özer, B. (2004). Öğretmenin yeni görevi: öğrenmeyi öğretme. *Öğrenmeyi Öğretme Etkinlikleri Diyaloglar, Sunumlar, Atölyeler*. 17-18 Kasım, 197-203.
- Schmeck, R. (1988). *An Introduction to strategies and styles of learning*. Learning strategies and learning styles. Ed.: Ronald Schmeck, 3-20. New York: Plenum Pres.
- Senemoğlu, N. (2013). *Gelişim, öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*, 23. Baskı, Ankara: Yargı Yayınevi.
- Somuncuoğlu, Y. & Yıldırım, A. (1998). Öğrenme stratejileri: Teorik boyutları, araştırma bulguları ve uygulama için ortaya koyduğu sonuçlar. *Eğitim ve Bilim*, 22(110), 31-39.
- Sönmez, V. (2008). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, 2. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık. s. 281-283.
- Subaşı, G. (2000). Etkili Öğrenme: Öğrenme Stratejileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 146<http://yayim.meb.gov.tr/yayimlar/146/subasi.htm>.
- Yaşar, Ş. & Belet, S. D. (2007). Öğrenme stratejilerinin okuduğunu anlama ve yazma becerileri ile türkçe dersine ilişkin tutumlara etkisi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 3 (1): 69-86.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Yılmaz, D. (2011). *Öğrenme stratejilerinin öğrenme stilleri ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Yüksel, S. & Koşar, E. (2001). Eğitim fakültesi öğrencilerinin ders çalışırken kullandıkları öğrenme stratejileri. *Çağdaş Eğitim*, 278, 29-36.